

Теоретичні підходи фінансового планування підприємства

Т.В.Рибачук-Ярова, к. е. н., доцент

Національний університет харчових технологій

Розглянута сутність та призначення фінансового планування на підприємствах, визначено необхідність у ньому підприємств, етапи його розроблення та методи, що застосовуються при цьому.

Рассмотрена сущность и назначение финансового планирования на предприятиях, определена его необходимость для предприятий, этапы разработки и применяемые при этом методы.

The essence and purpose of financial planning in enterprises, defined by its need for enterprises, stages of development and with the methods used.

Ключові слова: підприємство, фінансове планування, етапи, методи,

Ключевые слова: предприятие, финансовое планирование, этапы, методы

Keywords: enterprise, financial planning, stages and methods

Ринкові умови та трансформація народногосподарського комплексу України відповідно вимагають суттєвих змін усієї системи управління та її основної ланки – господарської діяльності підприємства. Реформування економіки спричинило неоднозначний вплив на стан усіх суб'єктів господарювання і перш за все на стан промислових підприємств. Окремим із них удалося адаптуватися до ринкового середовища, для інших нові умови господарювання виявилися настільки складними, що призвели до їх збитковості, навіть банкрутства. Статистика свідчить, що в окремі періоди від 35 до 80% підприємств виявилися нездатними нормально функціонувати і знайти своє місце на ринку, що пов'язане з дією багатьох чинників, серед яких слід виділити недостатню увагу до формування свого фінансового плану.

У теоретичному аспекті фінансове планування розглядають як невід'ємну частину загального планування звичайної діяльності підприємства. Основним його призначенням є можливість дати оцінку і виявити напрями підвищення ефективності суб'єкта господарювання за допомогою раціональної фінансової політики, оцінити його фінансовий стан в майбутньому. Разом з тим фінансове планування – це планування всіх доходів і видатків грошових коштів і ресурсів підприємства необхідних для його розвитку. Фінансове планування є важливим елементом корпоративного планового процесу. Фінансовий план підприємства служить основою для економічного прогнозу, бюджетного контролю, координує збутову, виробничу та закупівельну діяльність підприємства.

Суттєвий внесок у з'ясування проблем фінансового планування на підприємствах внесли такі вітчизняні і російські вчені: І.Т. Балабанов, О.Г. Біла, М.Д. Білик, І.А. Бланк, А.В. Гриньов, А.М. Ковалева, О.О. Орлов, Г.О. Партин та ін. Значний науковий інтерес для усвідомлення проблем фінансового планування представляють праці західних науковців: Э. Гринолла, Є. Брігхема, Р.С. Каплана, Д.П. Нортон.

Призначенням фінансового планування є вирішення таких основних завдань:

- забезпечення підприємства фінансовими ресурсами, необхідними для ефективної господарської діяльності (розширення відтворення основних засобів підприємства, формування обігових коштів, матеріальне стимулювання, забезпечення соціальних потреб працівників, тощо);
- забезпечення виробничої та інвестиційної діяльності необхідними фінансовими ресурсами;
- визначення шляхів ефективного вкладення капіталу, оцінювання раціональності його використання;
- виявлення резервів у господарській діяльності підприємства та спрямування їх на підвищення ефективності виробництва;
- обґрунтування раціональних та взаємовигідних економічних відносин підприємства з іншими підприємствами постачальниками матеріальних ресурсів;
- здійснення контролю за виробничо - фінансовою діяльністю підприємства та за утворенням і використанням матеріальних, трудових і грошових ресурсів.

Фінансове планування безпосередньо взаємопов'язане з плануванням виробничо-господарської діяльності підприємств. Всі статті фінансового плану підприємства будуються на основі показників виробничого плану (виробничої програми підприємства, плану з витрат, плану організаційно-технічного розвитку підприємства).

Відповідно до існуючих західних та вітчизняних методик фінансовий план повинен відображати наступні основні показники роботи підприємства.

Прогнози обсягів реалізації продукції метою яких є передбачення частки ринку, що припадає на продукцію підприємства. Зазвичай даний прогноз рекомендовано складати на три роки вперед з розбивкою по роках. За перший рік розрахунок наводять щомісячно, за другий – поквартально, за третій – загальною сумою за всі місяці року.

Прогноз балансу грошових надходжень та витрат, основною метою якого є забезпечення збалансованості всіх коштів, що дозволить в майбутньому забезпечити ліквідність підприємства.

Прогноз доходів та витрат, що дозволяє менеджменту підприємства передбачити процес формування та динаміку зміни прибутку. Його доцільно складати на три роки з розбивкою по роках. За перший рік дані наводяться щомісячні, за другий – поквартально, за третій – загальною сумою.

Прогноз зведеного балансу активів і пасивів підприємства.

Графік безбитковості, що показує вплив на прибуток обсягу виробництва, ціни та собівартості продукції. Графік дозволяє знайти точку безбитковості, тобто той обсяг виробництва за яким крива, що показує зміну доходу від реалізації перетинається з кривою, що показує зміну собівартості продукції.

Фінансове планування сприяє виявленню внутрішніх резервів для потреб підприємства, що забезпечується наступним:

- по-перше, воно виходить із необхідності найбільш ефективного використання виробничих потужностей, нової техніки, передової технології виробництва, поліпшення якості продукції;
- по-друге, виконання планів з прибутку і обсягу інших фінансових ресурсів (наприклад, амортизації на повне відтворення основних засобів) потребують дотримання планових норм витрат праці і матеріальних ресурсів;
- по-третє, обсяг фінансових ресурсів, який визначається при плануванні, не дозволяє підприємству або ускладнює створення надмірних запасів матеріальних ресурсів, робити позапланові капітальні вкладення¹⁰.

В залежності від поставленої цілі підприємство розробляє перспективні (стратегічні), поточні і оперативні плани. Перспективний фінансовий план визначає головні показники, пропорції і темпи виробництва. Це головна форма

¹⁰ Фінансовий менеджмент: Підручник / Кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А.М. Поддєрьогін. - К.: КНЕУ, 2005. - с.444-446.

реалізації цілей і задач розвитку підприємств, стратегія інвестицій і передбачуваних накопичень, він є комерційною тайною підприємства. Поточне фінансове планування включає баланс доходів і видатків, надходжень та платежів, розроблюється на основі перспективних планів шляхом їх деталізації. Оперативне фінансове планування полягає в складанні платіжного календаря – фінансового документа, що відображає оперативний грошовий обіг підприємства в якому представлено рух грошових коштів за надходженням та використанням, оскільки весь обіг відбувається через поточний та валютний рахунки¹¹.

Складання кожного фінансового плану це складний процес, що передбачає певне кількість етапів його розроблення з використанням певних методів (рисунок 1).

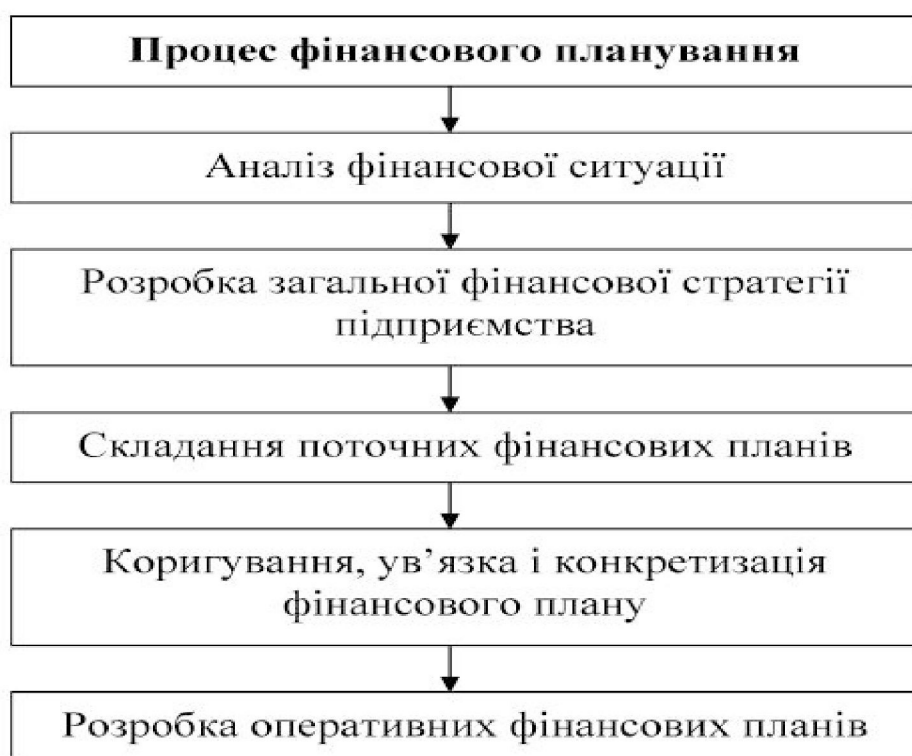

Рис.1. Етапи фінансового планування

Фінансовий план ґрунтується на принципах фінансового співвідношення строків (отримання і використання коштів має здійснюватись у встановлені

¹¹ До питання щодо удосконалення аналізу фінансового стану підприємства в сучасних умовах/Т.Є.Рубан, Ю.М. Маляр//Економіка: проблеми теорії та практики. Збірник наукових праць. Випуск 192:В4т. Том1. – Дніпропетровськ:ДНУ, 2008 –С.319-325

строки, тобто капітальні вкладення з тривалими строками окупності необхідно фінансувати за рахунок довгострокових залучених коштів), платоспроможності (планування грошових коштів має постійно забезпечувати платоспроможність підприємства. У цьому випадку у підприємства має бути достатньо ліквідних коштів для забезпечення погашення короткострокових зобов'язань), рентабельності капіталовкладень (для капіталовкладень необхідно вибрати найдешевші способи фінансування (фінансовий лізинг, інвестиційний та ін.), збалансованості ризиків (особливо ризикові довгострокові інвестиції доцільно фінансувати за рахунок власних коштів), пристосування до потреб ринку (для підприємства важливо враховувати кон'юнктуру ринку та свою залежність від надання кредитів), максимальної рентабельності (доцільно вибирати ті капіталовкладення, які забезпечують максимальну рентабельність).

На першому етапі розроблення фінансового плану на підставі бухгалтерської та фінансової звітності з використанням методу економічного аналізу проводиться аналіз виконання показників фінансового стану за попередній період. Метод економічного аналізу дозволяє використати систему показників, що всебічно характеризують господарську діяльність (обсяг реалізації, витрати, прибуток тощо), вивчити причини змін цих показників, вимір взаємозв'язків між цими показниками з підвищення ефективності роботи підприємства.

Одним з найбільш поширених в практиці застосування методів оцінки фінансового стану підприємства є метод аналізу динаміки і структури показників фінансової звітності. Прийоми аналізу структури і динаміки показників фінансової звітності є основними засобами, якими користуються на підприємстві для оцінки фінансового стану. Даний метод має переваги простотою реалізації та доступністю сприйняття. Основними його прийомами є горизонтальний та вертикальний аналіз звітності. Таким чином, алгоритм здійснення аналізу фінансового стану підприємства за допомогою даного методу, як і результати аналізу легко сприймаються користувачами фінансової інформації. Незважаючи на певні переваги він має ряд недоліків. Перш за все

треба відмітити, що фінансова звітність представляє собою сукупність абсолютних показників роботи підприємства, аналіз яких призводить до нечіткості і можливої некоректності оцінки фінансового стану підприємства за рахунок інфляційних факторів ¹².

На другому етапі проводиться розробка загальної фінансової стратегії підприємства, що передбачає складання основних прогнозних документів (прогноз балансу, плану прибутку, план руху грошових коштів). Розробка проводиться з використанням методів коефіцієнтів та побудовою економіко-математичних моделей. Метод коефіцієнтів базується на вивченні економічної кон'юнктури в минулих періодах і застосуванні відповідних коефіцієнтів (наприклад, індексів інфляції) до фактичних результатів виконання плану. Досягнуті у минулі періоди показники коригуються за допомогою відповідних коефіцієнтів, які враховують зміни, що передбачаються у плановому періоді. Цей метод використовується при індексації вартості основних фондів, дооцінці товарно-матеріальних цінностей в зв'язку з інфляцією, при плануванні прибутку, величини власних оборотних коштів та ін. Метод є доволі простим у використанні. Однак, йому притаманні суттєві недоліки — разом з коефіцієнтами, які використовуються при плануванні фінансових показників, на наступний період переносяться всі недоліки, що мали місце у минулому, а також внутрішні резерви, як правило, не вишукуються. Крім того, багато великих підприємств мають настільки широку виробничу програму, що в них можуть виникнути проблеми при формуванні необхідних середніх показників.

Економіко-математична модель — це точний математичний опис факторів, що характеризують структуру й закономірності зміни даного економічного явища і здійснюються за допомогою математичних прийомів (рівнянь, нерівностей, таблиць, графіків) ¹³. Моделювання може будуватися за

¹² Марцин В.С. Планування як основна складова процесу фінансової діяльності // Фінанси України. - 2008. - № 4 (149).

¹³ Гузенко О.П. Фінансове планування на промислових підприємствах // Фінанси України, 2003. - №11. – С.73-76.

функціональним й кореляційним зв'язком. Економіко-математичне моделювання дає змогу перейти в плануванні від середніх величин до оптимального варіанту фінансового плану.

Відносно новим методом оцінки фінансового стану підприємства в практиці українських підприємств є метод розрахунку інтегрального показника. В основу його сутності покладено побудова моделі фінансового стану підприємства, що має вигляд функції з декілька ми змінними коефіцієнтами та показниками при змінних – коефіцієнтами вагомості. Але перешкодою в його застосуванні сьогодні є відсутність єдиного алгоритму побудови моделі інтегральної оцінки фінансова стану підприємства яка б враховувала особливості функціонування підприємств.

На третьому етапі уточнюються і конкретизуються основні показники прогнозних фінансових документів за допомогою складання поточного фінансового плану. Далі погоджуються та ув'язуються показники фінансових планів з маркетинговими, виробничими, інвестиційними, ресурсними та іншими планами і програмами, що розроблені підприємством. На останньому етапі здійснюється оперативне фінансове планування шляхом розробки оперативних фінансових планів. На даних етапах доцільно використовувати балансовий, нормативний методи, метод грошових потоків. Так сутність нормативного методу фінансового планування полягає в тому, що на основі встановлених фінансових норм і техніко-економічних нормативів розраховується потреба господарського суб'єкта у фінансових ресурсах і визначаються джерела цих ресурсів. Норми й нормативи використовуються як галузеві так і регіональні та індивідуальні. Нормативний метод є більш ефективним при умові, що норми й нормативи відповідають наступним вимогам: вони мають бути науково обґрунтованими, прогресивними (орієнтованими на кращий досвід), тривалої дії, стабільними. Основний зміст балансового методу полягає в тому, що не тільки балансуються підсумкові показники доходів і витрат, а для кожної статті витрат зазначаються конкретні

джерела покриття. При цьому використовуються різні способи: нормативний, розрахунково-аналітичний, оптимізації планових рішень, економіко-математичного моделювання. У сучасних умовах цей метод набуває особливого значення тому, що всі видатки підприємств залежать від зароблених коштів, крім того підприємства як самостійний суб'єкт господарської діяльності повинен розраховувати тільки на власні надходження. Метод грошових потоків має універсальний характер і застосовується при складанні фінансових планів як інструмент прогнозування розмірів і терміну надходження необхідних фінансових ресурсів. Теорія прогнозу грошових потоків базується на очікуємих надходженнях коштів на певну дату та бюджетування всіх витрат. Цей метод дає більш об'ємну інформацію ніж балансовий. Завершення процесу фінансового планування є практичне впровадження планів та контроль за їх виконанням ¹⁴.

Виконання фінансового плану, що здійснюється у процесі фінансово-господарської діяльності, забезпечує стабільну платоспроможність підприємства через оперативне фінансове планування. З цією метою складають баланс грошових надходжень. Він показує, коли в підприємства виникають тимчасово вільні кошти, а коли воно має додаткову потребу в них. Це дає фінансовому менеджеру можливість тимчасово вільні фінансові кошти вкласти на депозитні рахунки комерційних банків або інвестувати в цінні папери, а в період, коли виникає додаткова потреба, — забезпечити залучення коштів.

Фінансовий план має великий вплив на економіку підприємства, що обумовлюється рядом обставин ¹⁵. По перше, в фінансових планах відбувається з'ясування наявних початкових витрат для здійснення виробничої діяльності, а в результаті корегування досягається матеріально-фінансова збалансованість. По друге, статті фінансового плану пов'язані з всіма показниками роботи

¹⁴ Марцин В.С. Планування як основна складова процесу фінансової діяльності // Фінанси України. - 2008. - № 4 (149).

¹⁵ Кислов Д. Заповіді и мудрости фінансового планирования // Д. Кислов. – Менеджмент и менеджер. – 2009. – № 1 – 42 - 47 с.

підприємства (виробничою програмою, планом організаційно-технічного розвитку, капітальним будівництвом, тощо).

Процес фінансового планування є важливим для кожного підприємства і вимагає тривалого часу та координації всіх структурних підрозділів підприємства та їх керівників. Приділяючи більшу увагу фінансовому плануванню з застосування сучасних ефективних методів, підприємство досягає зміцнення своєї фінансової стабільності, створює передумови для отримання чистого прибутку від операційних та інших видів діяльності, якого буде достатньо для самоокупності та самофінансування.